

13.9.2022

Tulevaisuusvaliokunnan yhteiskuuleminen 14.9.2022

Valtioneuvoston kanslian lausunto

Valtioneuvoston kanslian strategiasasto, Kestävän kehityksen pääsihteeristö
Eeva Furman

Lausuntopyyntö:

Asia: K 2/2022 vp Hallituksen vuosikertomus 2021 <https://www.eduskunta.fi/pdf/K+2/2022>

Teema: Valiokunta on kiinnostunut kuulemaan tulevaisuusselontekojen tilanteesta ja Agenda2030-toimintapideohjelman edistymisestä.

Ajankohtaista: Kestävän kehityksen pääsihteeristö uudistunut

Toimikunnan uutena pääsihteerinä on aloittanut 15.8 Eeva Furman ja apulaissihteerinä 1.9 Taru Savolainen. Väistyneet pääsihteerit Sami Pirkkala ja apulaissihteerit Marja Innanen sekä huhtikuusta lähtien apulaissihteerinä toiminut Mari Mäki ovat tukeneet siirtymää, jotta toiminnot jatkuisivat mahdollisimman sujuvasti. Henkilöstövaihdos antaa kuitenkin tilaa myös muutoksille käytännöissä ja tuo uusia ideoita kestävän kehityksen työn jatkamisessa. Tulemme juurruttamaan systeemistä lähestymistapaa kaikkeen toimintaan. Sillä tavoitellaan eri kestävyysulottuvuuksien yhtenäistä tarkastelua niin, että optimaalinen malli palvelee parhaiten hyvinvointia pitkällä aikavälillä. Tämä edellyttää sekä inhimillisen että luontopääoman turvaamista. Turvaamista tuetaan kestävällä talouden kehityksellä.

Tulemme tukemaan kestävän kehityksen toimintaa eri puolella Suomea, niin taajamissa kuin haja-asutusalueilla. Yhteys tapahtuu pääasiassa toimikunnan jäsenten, mutta satunnaisesti myös muiden yhteyksien kautta. Panostamme erityisesti nuoriin, pääasiassa Nuorten Agenda2030 ryhmän kautta ja lisäämme vuorovaikutusta tiedeyhteisön kanssa erityisesti tiedepaneelien kautta. Tällä hetkellä on suunnittelussa ja valmistelussa kestävyyspaneelin perustaminen valtioneuvoston kanslian yhteyteen. Työssämme tullaan edistämään politikkoherenssia mahdollisuuksien mukaan valtioneuvoston sisäisen yhteistyön myötä, erityisesti kansliapäällikköverkoston ja koordinaatioverkoston toiminnassa.

Rakennamme pääsihteeristössä viime vuosien kehityksen jatkeeksi seuraavaa: edistämme myönteisen tulevaisuuskuvan luomista, kestävyysmurroksen vauhdittamista, tulevaisuusosaamista sekä kestävän kehityksen kytkeä muuhun politiikkaan. Viime vuosien kriiseillä on ollut merkittävä vaikutus kestäväan kehitykseen. Kriisien edellyttämä välitön resurssien tarve yhteiskunnan vakauttamiseksi ja inhimillisten kriisien välttämiseksi on vienyt huomiota pidemmän aikavälin tavoitteelta luoda kestävälle kehityksen tukeutuva yhteiskunta. Toisaalta kestävyysasiantuntijoiden analyyseissä kriisit nähdään yhteiskunnan kestävämmän kehityksen ilmentyminä ja ennakoidaan yhteiskunnan kriisiytymisten yleistymistä. Tämä on herättänyt yhteiskunnallista keskustelua siitä, voisiko kestävyysmurroksen ja kestävän kehityksen kautta kasvattaa yhteiskunnan puskurikykyä ja joustavuutta tulevia, vielä tuntemattomia ja ennakoimattomia kriisejä vastaan. Tätä ajatellen yhteiskunnassa ihmiset ja instituutiot ovat päässeet kokeilemaan niin arjessa kuin strategisessa toimeenpanossa uudenlaisia käytäntöjä, joita tarvitaan kestävyysmurroksessa - ja niistä on syntynyt myönteisiä kokemuksia ja toivon näköaloja.

Valtioneuvoston selonteko Agenda2030n toimeenpanosta

Hallituksen Agenda2030-toimenpidesuunnitelma *Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa* julkistettiin lokakuussa 2020. Se kuvaa hallituksen toimet 17 kestävän kehityksen tavoitteen osalta Suomessa sekä Suomen globaalin vastuun kestävän kehityksen edistämiseksi. Se rakentuu kestävän kehityksen politiikkaperiaatteista sekä hallituksen sitoumuksista politiikan uudistamiseksi. Oleellisena osana on toiminnan seuranta ja arviointi.

➔ *Kestävyystiekartta kiinnittää 17 tavoitetta ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyteen*

Selonteon lisäksi hallitus julkaisi huhtikuussa 2021 kestäväystiekartan, joka vie Suomen polulle kohti hiilineutraaliustavoitetta sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisella tavalla. Samalla edelläkävijyys ilmasto-toimissa luo mahdollisuuksia suomalaiselle teollisuudelle ja työntekijöille koko Suomessa.

Hallituksen kestäväystiekartta rakentuu ekologisesta kestävydestä, sosiaalisesta kestävydestä ja taloudellisesta kestävydestä. Kustakin näistä on laadittu tilannekuva ja tavoite vuodelle 2030.

Vuonna 2021 julkaistua kestäväystiekarttatyötä on jatkettu ja tähän työhön kestävän kehityksen pääsihteeristö on osallistunut. Kestäväystiekartan seurantaa koskeva raportti julkaistaneen syksyn aikana

➔ Kestävän kehityksen toimenpiteiden seuranta ja arviointi

Toimenpideohjelmassa keskeistä on rakenne, jolla seurataan, miten Suomi etenee kestävässä kehityksessä. Indikaattoripohjaista tietoa on yleisesti ottaen hyvin saatavilla, mutta joissakin kestävän kehityksen kanalta merkittävässä kysymyksissä tiedon saatavuus on puutteellista. Tällaisia kysymyksiä ovat mm. raaka-aineiden kotimainen kokonaiskulutus, jossa vuosittaista tilastotietoa ei ole saatavilla. Puutteellisesti on tietoa myös mm. julkisten hankintojen kestävydestä, ja ruokaketjussa syntyvästä hävikistä. Monimuotoisuuden tilaan liittyvä tieto päivittyy harvoin.

Suomen toiminnan synnyttämien globaalien vaikutusten seurantaa ja arviointia vaikeuttaa merkittävästi puutteellinen tieto globaaleissa arvoketjuissa muodostuvista ympäristöllisistä ja sosiaalisista vaikutuksista. Nämä vaikutukset ovat sekä negatiivisia että positiivisia. *Ymmärrystämme globaalien arvoketjujen kautta syntyvistä vaikutuksista pyritään lisäämään.*

Kestävän kehityksen seurannan ja arvioinnin näkökulmasta tiedon tuotantoa merkittävämpi haaste on tiedon oikea-aikainen käyttö. Hallituksen työssä tiedon käytön avainkohta (hallitusohjelman valmistelun ohella) on julkisen talouden suunnitelman päivitys (kehysvalmistelu). Kestävän kehityksen näkökulmasta on oleellista, että valtion talouden suunnittelun tukena on tasapainoinen näkemys Suomen pitkän aikavälin yhteiskunnallisista kehitystavoitteista, asioista joilla on keskeinen vaikutus pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseen, sekä keskeisistä toimista toivottujen vaikutusten saavuttamiseksi.

Oleellista olisi kyetä vakiinnuttamaan kestäväystiekarttatyön myötä käynnistynyt tasapainoinen ja järjestelmällinen kestäväystarkastelu osaksi julkisen talouden suunnitelman vuosittaista valmistelua myös tulevilla vaalikausilla. Tämä otetaan esille myös VNK:n tulevaisuuskatsauksessa, joka on julkaistu tällä viikolla yhdessä kaikkien muiden ministeriöiden tulevaisuuskatsausten kanssa.

Vaikka tilasto- ja indikaattoritietoa on yleisesti ottaen hyvin saatavilla ja sitä käytetään laajasti hallituksen työssä, tiedon hyödyllisyys riippuu kyvystämme yhdistellä ja esittää tietoa tavalla, joka tuo esille kestävyttä edistävän päätöksenteon kannalta oleelliset asiat.

Koska kestävän kehityksen kannalta tarkoituksenmukaista olisi nähdä talous toimintana, jonka tavoitteena on inhimillisen pääoman ja luontopääoman säilyttäminen ja vahvistaminen Suomessa ja globaalisti, edellyttää tämä *inhimillisen ja luontopääoman tarkempaa määrittelyä ja mittaamista sekä varantojen kehityksen säännöllistä seuranta*. Tähän haasteeseen vastaamiseksi käymme keskusteluja mm. *ekosysteemitilinpido* *kehittämisestä palvelemaan paremmin päätöksentekoa sekä biodiversiteettirahoituksen politiikkakoherenssin kehittämisestä valtioneuvostossa niin, että tavoitteita ja toteumia voitaisiin hyödyntää niin työn kehittämisessä kuin budjetoinnin seurannassa*.

Kestävän kehityksen toimikunnan strategia ja sen jalkauttaminen

Maaliskuussa 2022 hyväksyttiin toimikunnan strategia vuosille 2023-2030. Se perustuu edellisenä vuotena tehtyyn toimikunnan tiekarttaan. Strategiassa edistetään kuutta muutosalueita:

- Sivistys, oppiminen ja kestävät elämäntavat
- Terveys, hyvinvointi ja yhteiskunnallinen osallisuus
- Hyvinvointia edistävä talous ja työ sekä kestävä kulutus
- Hyvinvointia edistävä ruokajärjestelmä
- Kestävä energiajärjestelmä
- Monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta vahvistava metsien, vesien ja maan käyttö

Niitä toimeenpannessa huomioidaan viisi läpileikkaavaa periaatetta:

- Koko yhteiskunnan osallistaminen ja osallisuus
- Oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon varmistaminen
- Heikoimmassa asemassa olevien korostettu huomioiminen
- (Leave no-one behind)
- Pitkäjänteisyyden ja politiikkajohdonmukaisuuden varmistaminen
- Globaalin vastuun kantaminen

Lähestymistapa on systeeminen, mikä tarkoittaa, että pyritään yksittäisten haasteiden ja tavoitteiden sijaan lähestymään asioita laajemmasta näkökulmasta, missä tarkastellaan yksittäisten kysymysten välisiä yhteyksiä ja pyritään löytämään kokonaisvaltaisempia ratkaisuja.

Hyväksymisen jälkeen kaikkien muutosalueiden osalta on järjestetty työpajat, joissa tunnistetaan keskeiset painotukset konkreettisessa etenemisessä. Strategia on toimikunnan näkemys, miten Suomessa kannattaa edetä ja jäsentahot ovat sitoutuneet edistämään muutosalueita omissa verkostoissaan ja tukemaan koko strategien edistymistä. Kyse on kaikkien yhteisistä tahoista sen sijaan, että se olisi valtiojohtoinen ja erityisrahoituksella toteutettu. Kestävän kehityksen sihteeristöllä on tässä avainasema.

Valmistautuminen seuraavaan vaalikauteen

Valtioneuvoston kestävän kehityksen työn keskeiset linjaukset tehdään hallitusohjelman valmistelun yhteydessä. Pääsihteeristössä olemmekin lähteneet aktiivisesti tukemaan seuraavan vaalikauden ja hallitusohjelman valmistelua. Kaikkien eduskuntaryhmien kanssa ollaan pidetty tai pidetään tällä ja tulevana viikkoina keskustelutilaisuuksia, joissa toimikunnan jäsenten yhdessä laatimaa strategiaa, sen lähtökohtia ja tavoitteita käydään läpi. Toimikunta edustaa laajasti suomalaista yhteiskuntaa kuten eduskuntakin.

Suomen kestävän kehityksen politiikkakehyksestä on laadittu ulkopuolinen arvio vuoden 2022 aikana ja arviointi valmistuu vuodenvaihteessa. Se on jatkoa vuonna 2019 valmistuneelle Polku-arvioinnille. Riippumattoman arvioinnin tuloksista tärkeitä ovat erityisesti sen suositukset politiikkakehyksen kehittämistä ajatellen. Mikäli tulevaisuusvaliokunta näkee hyödylliseksi, voisimme pääsihteeristöstä tulla esittelemään arvioinnin tuloksia alkuvuodesta. Näemme vuorovaikutuksen pääsihteeristön ja tulevaisuusvaliokunnan välillä rakentavaksi ja olemme halukkaita vahvistamaan yhteistyötä, mikäli tälle löytyy kiinnostusta valiokunnassa.

Pääsihteeristössä olemme tunnistaneet seuraavat kestävän kehityksen asiat tärkeiksi hallitusohjelmaan nostettaviksi. 1) Pääministeri toimii toimikunnan puheenjohtajana 2) Hallitus laatii kaudellaan selonteon Agenda2030 toimeenpanosta 3) Hallituskauden lopulla suoritetaan riippumaton kestävän kehityksen politiikan arviointi 4) Kestävän kehityksen toiminnolle varataan riittävät määrärahat ja henkilöresurssit koko hallituskaudeksi. Tämä tarvitaan, jotta kestävän kehityksen edellyttämä pitkäjänteinen edistäminen niin Suomessa kuin kansainvälisesti voidaan toteuttaa. 5) Edellä mainittujen asioiden myötä varmistetaan ylivaalikautinen kestävän kehityksen politiikka.